ಎಂ. ಜಿ. ನಾರಿ*

ಸೋದೆ ಅರಸರ ಕಾಲದ ವನದುರ್ಗ, ಜಲದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಗಿರಿದುರ್ಗ -ಒಂದು ಟಿಪ್ಪಣಿ

ಈ ಸೋದೆ ಅರಸರು ೧೬, ೧೭ ಮತ್ತು ೧೮ನೇಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಉತ್ತರ ಕನ್ನಡದ ಬಹುಭಾಗ ಮತ್ತು ಗೋವೆಯ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗ ಇವನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪಾಳೆಯಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಸೋದೆಯನ್ನೇ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಎರಡು ಶತಮಾನಗಳವರೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಎಂಟು ಅರಸರು[1] ಆಳ್ವಿಕೆ ನಡೆಸಿದುದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕ್ರಿ.ಶ. ೧೬೮೦ಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇವರ ರಾಜ್ಯ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲ್ಭಾಗಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಶಿರಸಿ, ಸೂಪಾ, ಯಲ್ಲಾಪುರ, ಹಳಿಯಾಳಗಳನ್ನುಳ್ಳ (ಸಾಗರ ಮತ್ತು ಸೊರಬ ತಾಲ್ಲೂಕಿನ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳೂ ಸೇರಿ) ಈ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೮೦ರ ನಂತರ ಇಮ್ಮಡಿ ಸದಾಶಿವರಾಯನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೮೦ ರಿಂದ ೧೭೧೮) ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಕ್ಕೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಈತನು ಐರೋಪ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೊಂದಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರ ವಹಿವಾಟಿನ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಕಣದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಇಳಿಯುವ ಮೂಲಕ ಕೈಕೈಮಿಲಾಯಿಸಿದನು ಎನ್ನಬಹುದು.[2]

ಹೀಗೆ ಈ ಸೋದೆ ಅರಸರ ಇರುವಿಕೆಯ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಪ್ರದೇಶ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದುದಾಗಿದೆ. ಅಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೫ ರಿಂದ ೧೬೬೦ರವರೆಗೆ ಇವರ ರಾಜ್ಯ ಘಟ್ಟದ ಮೇಲೆಯೇ ಸೀಮಿತಗೊಂಡಿತ್ತು. ಆಗ ಬಹುವಾಗಿ ವಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳಿಗೆ ಈ ಅರಸರು ಬಾಗಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ವಾರ್ಷಿಕ ಕಪ್ಪಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು, ತದನಂತರ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಲ್ಲಾಬಿಲ್ಲಿಗೊಳ್ಳದ ರಾಜಕೀಯ ಜೀವನ ಅವರದಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯದ ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಸಮುದಾಯ ಜೀವನದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ೧೬೭೦ರ ನಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಪತನವಾಗಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೮೬ರಲ್ಲಿಯ ಔರಂಗಜೇಬನ ದಾಳಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದರೆ ಮರಾಠರನ್ನು ಬಹುಪಾಲು ನಿಸ್ಸತ್ವಗೊಳಿಸಿತು. ಇಂಥ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಸೋದೆ ಅರಸರು ಇಂಗ್ಲೀಷರೊಂದಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಗಾಢ ವೈರತ್ವದಿಂದ ನೇರ ಗುದ್ದಾಟದ ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದಿದ್ದರು.

* ಬಾಣದಾರ ಓಣಿ, ಬಾದಾಮಿ–೫೮೭ ೨೦೧

1 ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಸೋದೆಯನ್ನೇ ರಾಜಧಾನಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆಳಿದ ಅರಸರ ಪಟ್ಟಿ ಈ ರೀತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ೧. ಇಮ್ಮಡಿ ಅರಸಪ್ಪನಾಯಕ ೨. ರಾಮಚಂದ್ರನಾಯಕ ೩. ರಘುನಾಥನಾಯಕ ೪. ಮಧುಲಿಂಗನಾಯಕ ೫. ಇಮ್ಮಡಿ ರಾಮಚಂದ್ರನಾಯಕ ೬. ಇಮ್ಮಡಿ ಸದಾಶಿವರಾಯ ೭. ಬಸವಲಿಂಗರಾಯ ೮. ಮುಮ್ಮಡಿ ಸದಾಶಿವರಾಯ.

2 ಈ ಬಗ್ಗೆ ಎಂ. ಎ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರ *Carwar-Chittakula A History*-ಪುಸ್ತಕದ 'Downfall of the English, Chap-8, Siege of Carwar, Chap-9, ಮತ್ತು Fall of Sonda' Chap-10, ಈ ಅಧ್ಯಾಯಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಇದೊಂದು ಆ ಕಾಲದ ಸೋದೆ ಅರಸರ ರಾಜಕೀಯ ಪರಿಸರದ ಸ್ಥೂಲ ಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಂಥ ಪರಿವರ್ತಿತ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಈ ಸೋದೆ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಕೋಟೆಗಳ ಒಂದು ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಆ ರಾಜರ ಏಳುಬೀಳಿನ ಜೊತೆಗೆ ಕ್ರಮಿಸಿ ಬಂದ ಚಿತ್ರಗಳು ಕಣ್ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಸೋದೆ ಅರಸರ ಆಡಳಿತ ಕ್ಷೇತ್ರದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕೋಟೆಗಳ ರಚನಾ ಕಾಲವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಎರಡು ರೀತಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

೧. ಈ ಸೋದೆ ಅರಸರಿಗಿಂತ ಪೂರ್ವದಲ್ಲೇ ಅಂದರೆ ಬೇರೆ ಅರಸರ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಅರಸು ಮನೆತನದ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕೋಟೆಗಳು. i) ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕರೂರು ಮತ್ತು ಇಸಳೂರು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು. ಇವು ವಿಜಯನಗರ ಮತ್ತು ವಿಜಯನಗರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕೋಟೆಗಳಾಗಿವೆ. ii) ವಿಜಾಪುರದ ಆದಿಲ್‌ಶಾಹಿಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಕಾರವಾರ ಅಂಕೋಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ದಂಡಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಶರೀಫ್–ಉಲ್–ಮುಲ್ಕ್‌ರಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿರುವ ಕೋಟೆ ಕೊತ್ತಳಗಳು[3]. ಅಂಕೋಲಾ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಸಂದ್ವಾರ್ ಕೋಟೆಗಳ ರಚನೆಗೆ ಈತನೇ ನೇರವಾಗಿ ಕಾರಣನಾದರೆ ಕದ್ರಾ ಮತ್ತು ಮತ್ತು ಕಾರವಾರದ ವೀರಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿರುವ ಕೋಟೆಗಳು ಈತನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಕರೂರು, ಇಸಳೂರು ಮತ್ತು ಅಂಕೋಲಾದ ಕೋಟೆಗಳು ಸೋದೆ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನವೀಕರಣಗೊಂಡಂತೆ ತೋರುವುದು.

೨. ಸೋದೆ ಅರಸರ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ರಚನೆಗೊಂಡಿರುವ ಕೋಟೆಗಳು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸೋದೆಯ ಮೂರು ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆಗಳು, ಶಿರಸಿಯ ಚನ್ನಪಟ್ಟಣದ ಕೋಟೆ, ಸಾಂಬ್ರಾಣಿ ಕೋಟೆ, ಕೊಂಕಿ ಕೋಟೆ, ಕಾರವಾರದ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿರುವ ಅಂಗಡಿ[4], ಶಿವೇಶ್ವರದ ಕೋಟೆಗಳು, (ವೀರಗುಡ್ಡದ ಎದುರಿಗಿರುವ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿರುವ) ಸದಾಶಿವಗಡದ ಕೋಟೆ, ಕೂರ್ಮಗಡ ಕೋಟೆ, ಕಾಣಕೋಣ ಕೋಟೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು.

ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಕೋಟೆಗಳ ರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸ ಅಥವಾ ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ ಭೂ ಪರಿಸರದ ವಿನ್ಯಾಸ ಇವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನರು ಹಲವು ರೀತಿ ವಿಭಾಗಿಸಿರುವುದುಂಟು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿರುವ ಅಥವಾ ಒಪ್ಪಿ ಅನುಕೂಲಕರವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಅವಲೋಕಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವ ಮೂರು ವಿಧಾನಗಳೆಂದರೆ–ವನದುರ್ಗ, ಜಲದುರ್ಗ ಮತ್ತು ಗಿರಿದುರ್ಗಗಳೆನ್ನುವ ವಿಭಾಗಗಳ ಕ್ರಮವಾಗಿದೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಈ ಸೋದೆ ಅರಸರ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಲು ತುಂಬ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತದೆ ಎನ್ನಬಹುದು.

i) **ಜಲದುರ್ಗ** : ಸೋದೆಯ ಮೂರನೇ ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆ, ಕಾರವಾರದ ಅಂಗಡಿಕೋಟೆ, ಸದಾಶಿವಗಡ ಕೋಟೆ, ಕೂರ್ಮಗಡಕೋಟೆ, ಕಾಣಕೋಣಕೋಟೆ, ii) **ವನದುರ್ಗ** : ಸೋದೆಯ ಮೊದಲ ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆ, ಶಿರಸಿಯ ಕೋಟೆ, ಕರೂರು ಕೋಟೆ, ಇಸಳೂರು ಕೋಟೆ, ಸಾಂಬ್ರಾಣಿ ಕೋಟೆ, iii) **ಗಿರಿದುರ್ಗ** : ಕೊಂಕಿಕೋಟೆ.[5]

ಇಷ್ಟಾದರೂ ಈ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಇದೆ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಗೆರೆಕೊರೆದು ವಿಭಾಗಿಸಲಾಗದು ಎನ್ನಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಸೋದೆಯ ಕೋಟೆ, ಸದಾಶಿವಗಡ ಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಕೂರ್ಮಗಡಕೋಟೆ–ಇವುಗಳ ಸುತ್ತಲಿನ

---

3 ಸಂದ್ವಾರ್ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೦೦ರಲ್ಲಿ ಈತನೇ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ನೋಡಿ-ಎಂ. ವಿ. ದೇಸಾಯಿ ಅವರ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಗ್ರಂಥದ ೮ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ.

4 'ಅಂಗಡಿ' ಹೆಸರೇ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರದ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಘಟ್ಟದ ಮೇಲಿನ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸರಕುಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ರ ಮುಖೇನವಾಗಿ ಸಾಗಿಸುವಾಗ ಮಧ್ಯದ ಜಾಗವಾಗಿ ಸಮುದ್ರದ ದಡದಲ್ಲೇ ರಚಿತವಾದ ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರಿ ನೆಲೆಯಾದ ಕೋಟೆಯಾಗಿತ್ತು.

5 ಈ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿವರಣೆಗೆ ನೋಡಿ : ನಾ. ವೆಂ. ಭಟ್ಟ. 'ಜನಸೇವಕ' (೪-೧೦) ಮಾರ್ಚ್-೨೬, ೧೯೫೮.

ಭೂ ಆವರಣ ವಿಶಿಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ. ಸೋದೆಯ ಒಳ ಕೋಟೆ ಅಂದರೆ ಮೊದಲ ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟೆಯು ಈಗಿನ ವಾದಿರಾಜ ಮಠದ ಹತ್ತಿರ ಇದೆ. ಸುಮಾರು ೩–೪ ಎಕರೆಯಷ್ಟು ವೈಶಾಲ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಕಂದಕಗಳಿಂದ ಆವೃತಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಕಂದಕ ಮುಳ್ಳು ಕಂಟಿಗಳಿಂದ ಇಡಿಕಿರಿದಿದೆ. ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನೀರಿನಿಂದ ಆವೃತವಾದ ಅಗಳ್ತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ ವನ ದುರ್ಗವೆನಿಸಿದರೂ ಕೆಲಕಾಲ ನೀರಿನಿಂದಲೂ ಈ ಕಂದಕ ತುಳುಕಾಡುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಕಂಡುಬರುವುದು. ಇನ್ನು ಹೊರ ಆವರಣದ ಸೋದೆ ಕೋಟೆಯು ಶಾಲ್ಮಲಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಗುಂಟ ನಿರ್ಮಾಣಗೊಂಡುದೂ ಆಗಿದೆ. ಕೆಲಭಾಗ ನದಿದಡದಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ, ಉಳಿದ ಭಾಗ ಆಳವಾದ ಕಂದಕ ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದಂತೆ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇದನ್ನು ಅರ್ಧ ಜಲದುರ್ಗ, ಅರ್ಧ ವನದುರ್ಗ ಎನ್ನಬೇಕಾಗ ಬಹುದೇನೊ !?[6] ಹಾಗೆಯೇ ಸದಾಶಿವಗಡ ಮತ್ತು ಕಾಣಕೋಣ ಕೋಟೆಗಳ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಡಿದಾದ ಭಾಗವನ್ನುಳ್ಳ ಸಮುದ್ರವನ್ನೇ ಕೊನೆಯ ಅಂಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ಮೂರು ಬದಿಗಳಲ್ಲೂ ಸಹಜ ಕಂದಕಗಳನ್ನೇ ಕೋಟೆಯ ಅಂಚುಗಳಾಗಿ ಬಳಸಿ ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಕೂರ್ಮಗಡ ಕೋಟೆಯು ಮಾತ್ರ ಸದಾಶಿವಗಡ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೩ ಕಿ. ಮೀ. ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಮನೋಹರವಾದ ಸಮುದ್ರದ ನಡುವಿನ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ನಡುಗಡ್ಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟೆ. ಇಲ್ಲೊಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಸೂಚನೆಯ ಲೈಟಿಂಗ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಇದ್ದಿತು. ಆ ವಾಚ್ ಟವರಿನಿಂದ ಸದಾಶಿವಗಡದ ವಾಚ್ ಟವರಿಗೂ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ರವಾನಿಸಬಹುದಿತ್ತು.

ಇನ್ನು ಗಿರಿದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಉದಾ ಹರಣೆಯೆಂದರೆ ಕೊಂಕಿ ಕೋಟೆಯಾಗಿದೆ. ಇದು ಶಿರಸಿಯ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗಕ್ಕಿರುವ ಮೆಣಸಿನ ಫಿರ್ಕಾದ ಉತ್ತರ ವಲಯದಲ್ಲಿಯ ದಟ್ಟ ಕಾಡಿನ ನಡುವೆ ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಇಂಥ ಒಂದು ಜಾಗದಲ್ಲಿಯ ಕೋಟೆಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲೇ ಅಪರೂಪವೆನ್ನ ಬಹುದು. ಅಂಥ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಯ ತಪ್ಪಿದರೆ ಅಪಾಯವನ್ನೇ ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವ ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿದಾದ ಮಾರ್ಗವಿರುವ ಕೋಟೆಯೇ ಇದಾಗಿದೆ. ಇದರ ನಾಮವೇ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸುವಂತಿದೆ. ಕೊಂಕು ಅಥವಾ ಕೊಂಕಿ ಎಂದರೆ ವಕ್ರ, ಡೊಂಕಾದ, ಮುರಿಗೆ ಹೊಡೆದ ಎಂಬರ್ಥದೊಂದಿಗೆ ಮೋಹಕ ಎಂಬ ಕಾವ್ಯಾರ್ಥದ ಲೇಪನವೂ ಅದಕ್ಕಿದೆ. ಯಾವುದು ಮುರಿಗೆಯಾಕಾರದ ಹೆಣಿಗೆಯಂತೆ ಇರಬಲ್ಲುದೋ ಅದು ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಯೂ ಕಾಣಿಸಬಲ್ಲುದು. ಹಾಗೆ ಈ ಕೊಂಕಿ ಕೋಟೆಯನ್ನುಳ್ಳ ಬೆಟ್ಟ ಮುರಿಗೆಯಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ನಿಜ. ಆದರೆ ಆ ಬೆಟ್ಟದ ರಚನೆ ಅದಕ್ಕೆ ಹೊದಿಕೆಯಾಗಿರುವ ಹಸಿರಿನ ಮುಡಿ, ಒಟ್ಟು ಆ ಸುಂದರ ಶಾಸನದ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಇದರ ನೆಲೆ ಮತ್ತು ಅದರ ಸ್ವರೂಪದ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಆದರ ನಾಮಧೇಯವು ಅನ್ವರ್ಥವಾಗಿ ಅನ್ವಯಗೊಳ್ಳು ವಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇದನ್ನು ಹತ್ತುವುದಂತೂ ಎಷ್ಟು ಆನಂದದಾಯಕವೊ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಯಾಸಕರ ಮತ್ತು ಅಪಾಯಕರವೂ ಹೌದು. ಅಂತೂ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತ ವಾಗಿರುವ ಭವ್ಯಾನುಭವ ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಲಭ್ಯ.

ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಟೆಯು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರ ನಿರ್ಮಾಣದ ಉದ್ದೇಶ ಹಲವು ರೀತಿಯಾಗಿತ್ತೆಂದು ಜನ ಈಗಲೂ ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. i) ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಳೆದು ತರಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ii) ಇದು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಸಮಾಲೋಚನೆಯ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. iii) ಕ್ರಮೇಣ ಸೋದೆ ರಾಜರು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯ ನೆಲೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸುವ ಮುನ್ನಾಲೋಚನೆ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮನೆಗಳಿರುವ ಕುರುಹು ಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಸ್ಮಾರಕ ಶಿಲಾಶಾಸನವಿದೆ. ನಂದಿಯ ವಿಗ್ರಹವೊಂದಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮೂರನೇಯ ಅಂಶ ಪರಿಶೀಲನಾರ್ಹವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಾರೆ ಈ ಕೋಟೆಯು ಸೋದೆ ಅರಸರ ದೂರಾಲೋಚನೆಯ ಒಂದು ರಹಸ್ಯಮಯ ತಾಣವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಕೋಟೆಗಳು ವೈರಿಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯುವ ಹಾಗೆ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ರೀತಿ ರಚನೆ ಗೊಂಡವಲ್ಲ. ಅಂದರೆ ಎತ್ತರವಾದ ಕೋಟೆಯ ಗೋಡೆ,

6 ಇಂಥ ಇನ್ನು ಹಲವು ಕೋಟೆಗಳ ಹೊರ ಆವರಣವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ ಇವನ್ನು 'ಸಂಕೀರ್ಣ ಕೋಟೆಗಳು' ಎಂದು ಗುರ್ತಿಸಬಹುದು.

ಕಾವಲು ಬುರುಜುಗಳು, ಆಳವಾದ ಕಂದಕಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡುಬರದು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಕಾರವಾರದ ಅಂಗಡಿಕೋಟೆ ಮತ್ತು ಯಲ್ಲಾಪುರ ಹತ್ತಿರದ ಸಾಂಬ್ರಾಣಿಯ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲಿ ವೈರಿಯ ದಾಳಿಯಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕಳ್ಳಕಾಕರ ಮತ್ತು ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣೆ ಪಡೆಯುವುದೇ ಇಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಟ್ಟದ ಕೋಟೆಗಳ ರಚನೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರಬೇಕು. ಇಂದು ಇವೆರಡೂ ಕೋಟೆಗಳೆನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಮೀಟುವ ಒಂದೆರಡು ಕೋಟೆಗಳ ಹೊರ ಆವರಣದ ಒಂದು ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿಯ ನಿರೂಪಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದಿಟ್ಟಿರುವೆನು.